

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Akademija. — Gmotno vprašanje goriškega učiteljstva. — Naš denarni zavod. — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — Kritikujoči glasovi. — Zborovanja »Saveza hrv. učiteljskih društev«. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni raspisi učiteljskih služb. — Inserati. — Knjiga prirode.

Akademija.

Le tedaj si trajno zagotovimo svojo bodočnost, če homo zmagovali in vladali z duhom.

Palacky.

Teh besedi slavnega češkega zgodovinarja in politika smo se nehoté domislili, ko smo čitali povabilo osnovalnega odbora na prvi občni in ustanovni shod novega društva »Akademija«. Velekrasno, za obstoj slovenskega naroda življenskega pomena, a tudi težavno nalogo si je postavila »Akademija« v svoje delovanje.

Neizprosna zahteva sedanjega socialnega življenja je pač ta, da zahteva ravno sedanjost od vsakega naroda, specialno pa od takega, ki je obkoljen takorekoč od treh duševno kakor tudi številno močnejših narodov, da se povspne po lastni energiji, lastni duševni sili na oni nivo, da zamore uspešno tekrovati — gospodarsko kakor tudi duševno — s svojimi tekmeci, s svojimi — zatiralci. Da ima pa ravno slovenski narod v sebi kremenito jakost, neko življensko energijo, o tem nas preživo prepričuje ravno narod sam; zakaj v kljub stoletni in stoletni sužnosti — duševni kakor tudi gospodarski — v kljub stoinstoletnemu zatiranju bodisi po birokraciji kakor tudi po posvetni in duhovski gosposki — stoji še danes tako čvrsto na lastnih nogah, da zahteva sam višje izobrazbe, lastnih ljudskih, srednjih in celo višjih šol. — Ali te duševne energije ne smemo pustiti uspravati, zakaj le predobro je znano, da se razvije iz energije lahko kaj hitro letargija — in le-ta se v nekaterih krajih že poraja, posebno na gospodarskem polju, ker je tu slovenski narod prišel do nekakega zaključka, da ni zmožen poseči samostojno v nobeno večje gospodarsko podjetje, temveč ta panoga gospodarstva se mora prepuščati — tujcu. In ravno to duševno energijo zbuditi, privedi narod do samostojnega mišljenja, si je postavila »Akademija« za svojo edino in glavno nalogo.

Narod, ki se osamosvoji duševno, se osamosvoji tudi gospodarsko in politično.

In da je ravno izobrazba vitalnega pomena za vsak narod, o tem nas prepričuje ves zgodovinski razvoj vsakega kulturnega naroda. Šole nam odrekajo, dobro vedoč, da le oni narod napreduje duševno in gospodarsko, ki se more ponašati z dobrim šolstvom. Dokler si pa ne priborimo dovolj lastnih šol, smo navezani na lastno moč, na lastno delo, in to delo hoče ravno izvesti »Akademija« s tem, da ponese

v najširše narodne sloje izobrazbo potom poljudnih predavanj po vseh slovenskih krajih.

A tudi težavno nalogo si je začrtala »Akademija«. »Akademija« bo trčila pri svojem delovanju v prvi vrsti ob ono četo reakcionarcev, ki hočejo biti politični voditelji širših narodnih slojev, ki se pa drže na površju le s tem, da vzdržavajo te sloje v oni duševni zakrknjenoti, ki brani tem slojem jasno gledati, in ki zavajajo vdane jim ovčice v oni mislicizem, ki jih napravlja popolnoma nesamostojne. V tem nas potrjuje dosedanja vsakdanja izkušnja, kakor tudi oni članki, ki so se rodili ravno v listih teh reakcionarcev. — A težkoč bo morala »Akademija« tudi dokaj premagati pri naši birokraciji, zakaj le-ta bo kmalu spoznala v »Akademiji« prenevarnega tekmeca in povzročitelja one narodne sile, ki ne bo dopuščala graditve nemškega mostu do slovanske Adrije in ki se bo polagoma otresla presodka, da ni narod zaradi birokracije, temveč ona zaradi naroda.

26. oktobra se je vršil prvi ali ustanovni občni zbor tega nadepolnega društva. Predsednik pripravjalnega odbora dr. V. Ravnihar je v presrečnih besedah pozdravil nad 40 došlih — večinoma mlajši in najmlajši inteligenciji pripadajočih — mož, poudarjajoč pomen in namen društva »Akademije«. Zagotavljal je, da društvo ni politično, temveč edino le izobraževalno, in ta izobrazba privede slovenski narod do politične zrelosti.

Tajnik pripravjalnega odbora je poročal kaj zanimivo o namenih društva. Namen mu je izobrazba. A pri tem ne sme biti brez prave smeri, brez pravca. Za kulturno delo gre. In kaj je kulturno delo? Vse, s čimer pobijamo reakcionarstvo. Pobijati ga je pa z dobrimi sredstvi, vsako slabo sredstvo je dokaz reakcionarstva. Smoter nam mora biti, da postanemo svetovni. Dober sistem moramo imeti, boljši kot nasprotniki. Živi kot človek, in dan ti je odgovor na vse, o religiji, o Bogu, z veliko in malo črko itd. Najzanesljivejša naša pomoč nam bodi: vera in zaupanje v lastno svojo moč, v svojo energijo, v svoje delo. Sami se uveljaviti, to je naša naloga; nič se zanašati na tujo pomoč, ko vemo, da je ne dobimo! Pri tem delu se bo treba ozirati v prvi vrsti na učiteljstvo in na obstoječa društva. Rima niso zidali v enem dnevu. Če ne dosežemo, da se popolnoma zdani, naj vsaj zažari zora.

Do prvega obč. zbora je društvu pristopilo 33 pravih članov. Novi odbor je ta le: predsednik: dr. V. Ravnihar; odborniki: dr. Robida, Dermota, dr. Müller, dr. Stojc, dr. Novak, dr. Lončar, profesor Franke, učitelj Gärtner, profesor dr. Kušar, dr. Kraigher. Namestniki: za Goriško dr. Tuma, za Kranjsko profesor Majcen in za Trst dr. Mrhar. Revizorji: Profesor Kenda, učitelj Šega in dr. Tičar.

Članarine je za prave člane na leto 12 kron in za neprave na leto vsaj 1 krona, obe kategoriji članov plačata še 2 kroni vpisnine.

Pri točki »Slučajnosti« se je vnela daljša debata o predavanjih in izdavanju društvenega glasila. Končno je obveljal predlog ces. svetnika Franketa, da naznani vsak predavatelj odboru témo z glavnimi točkami, a določitev glasila se prepusti odboru. —

Pri ustanovnem občnem zboru se je posebno poudarjalo dejstvo, da se bo moralo ozirati društvo pri svojem delu v prvi vrsti na učiteljstvo. Ker nam je pa iz zanesljivih virov znano tudi dejstvo, da se je ravno učiteljstvo potrudilo pri realizovanju tega prekoristnega društva in da je ravno učiteljstvo dalo oni preizkusni terén, kjer se je izkazalo, da se dá to podjetje pri nas izvesti z uspehom, smo trdno prepričani in uverjeni, da se oklene vse slovensko učiteljstvo najtesneje tega društva s tem, da pristopi ali kot pravi član ali vsaj kot podporni član in da izkuša zanesti misel tega društva v najvišje sloje našega naroda. Saj sta naša naloga in naloga tega društva tako tesno združeni, da jih sploh ne moremo ločiti. Kjer nehamo zidati mi, tam poprime zidanje »Akademija« in to harmonično delo prinese nam kakor tudi slovenskemu narodu nedoglednih dobrot. Narod, ki se bo pričel zavedati po lastni izobrazbi, kakó neobhodno potrebna mu je ravno izobrazba v gospodarskem razvoju in v socialnem življenju sploh, bo pričel stremiti po izboljšanju in po pomnožitvi svojih šol, in takrat nas ta narod ne bo več smatral za breme, temveč za dobroto, ki se ne dá poplačati s cvenkom, temveč s spoštovanjem in hvaležnostjo.

Pri tej priliki bo pa isti narod zlomil one verige, ki mu jih je nadel v dosego svojega sebičnega smotra onifaktor, ki smatra ravno šolo in učiteljstvo za zavoro, ki mu brani, da ne more ravno ta faktor tako gospodariti kakor bi rad. In oni trenutek, ko zlomi slovenski narod te verige, mu tudi zasije lepše solnce, ki ga ogreje do one duševne prožnosti in samozavesti, da spozna samega sebe, svojo moč in veljavo!

Gmotno vprašanje goriškega učiteljstva.

Dne 11. tega meseca je razpravljal goriški deželni zbor o ureditvi pravnih razmer in plač ljudskemu učiteljstvu. Po generalni debati se je vnela živahna podrobna debata pri § 2., ki govori o pokritju za povišanje plač. Šolski odsek predlaga, naj bi se tozadevna potrebščina 135.000 K pokrila na ta način, naj se pooblaste okrajni šolski sveti, izvzemši mesto Gorico, da pobirajo doklade na užitnino od vina in mesa do 20% in naklado na pivo po 1 K 70 h.

Posl. dr. Tuma je predlagal ustanovitev deželnega šolskega zaklada, ker le na ta način je mogoče šolska bremena enakomerno razdeliti na celo deželo. Ta predlog pa so najodločneje pobijali vsi italijanski govorniki. Posl. dr. Gregorčič je stavil posredovalni predlog, naj bi se dose-danji prispevek dežele na okrajne šolske svete zvišal od 250.000 na 400.000 K, a pokritje bi se naj istotako vzelo iz povišanih doklad. Pri glasovanju pa sta ostala oba slovenska predloga v manjšini, dočim se je predlog šolskega odseka sprejel z italijanskimi glasovi.

Zakonski načrt je bil takoj na to sprejet tudi v drugem in tretjem branju.

Razprave o tem velevažnem in za goriško učiteljstvo vitalnem vprašanju so se udeležili poslanci Falconer, dr. Tuma, dr. Gregorčič, Venutti, Egger in Verzegnassi. Krasen je bil govor dr. Tume, s katerim se je zavzemal za ustanovitev deželnega šolskega zaklada in v katerem je dokazal, od koga živi Gorica.

Da je prišlo to vprašanje na razgovor pred proračunom, je zasluga narodno-naprednega poslanca dr. Treota, ki je stavil tak predlog. Učiteljstvo, ki je bilo zbrano v obilnem številu na galeriji, je pozdravilo ta sklep z glasnim odobravanjem.

Po sprejetem zakonskem načrtu so uravnane plače goriškega učiteljstva tako-le:

Osebe učiteljstva se razdeli v 3 razrede. Plače: v I. razredu za učitelje 1600 K, za učiteljice 1400 K;

v II. razredu za učitelje 1400 K, za učiteljice 1200 K;

v III. razredu za učitelje 1200 K, za učiteljice 1000 K.

Na meščanski šoli dobi učitelj 2000 K, učiteljica 1600 K.

Razdelijo se v Gorici v I. razred $\frac{5}{10}$, v II. $\frac{3}{10}$, v III. razred $\frac{2}{10}$. V drugih okrajih: v I. razred $\frac{3}{10}$, v II. razred $\frac{4}{10}$, v III. razred $\frac{3}{10}$.

Stanovanje: Voditelj ljudske šole ima pravico do stanovanja z dvema sobama, s postranskimi prostori, če ne — stanarina: v Gorici po 600, 500, 400 K, v drugih okrajih 60 % od tega.

Začasni učitelji in učiteljice dobijo po 800 K in odškodnino za stanovanje. Po izpričevalu usposobljenosti pridejo v III. razred.

Petletnine: Po preteku 5 let po usposobljenosti dobi petletnino, 10 % poviška plače, in tako dalje do poviška za šesto petletje.

Službena doba je določena na 40 let.

Opravnina znaša vodit. ljud. šol po 100, 150, 200, 300 kron, če ima šola en, dva, tri ali 4 razrede.

Šolski potrošek za Gorico pride v občinski proračun, v okrajih se dobi z dokladami na izravne davke, z dokladami do 20 % na užitnino vina, moška in mesa ter z davščino 1 K 70 v od hehtolitra potočnega piva.

Če dobi zakon sankcijo, stopi v veljavo 3 mesece potem.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca oktobra 1904 K 3579-52.